

3-§. Nomoddiy aktivlarni dastlabki baholash

13. Barcha turdagi nomoddiy aktivlarning dastlabki bahosi boshlang'ich qiymat bo'lishi kerak va ular buxgalteriya hisobiga ushbu qiymat bo'yicha qabul qilinadi.

14. Haq evaziga xarid qilingan nomoddiy aktivlarning boshlang'ich qiymati quyidagi xarajatlardan tashkil topadi:

a) huquqdan voz kechish (xarid qilish) shartnomasiga muvofiq huquq egasiga (sotuvchiga) to'langan summalar;

b) huquq egasining mutlaq huquqidan voz kechishi (xarid qilish) munosabati bilan amalga oshirilgan ro'yxatdan o'tkazish yig'implari, davlat bojlari, patent bojlari va boshqa shunga o'xshash to'lovlar;

v) bojxona bojlari va yig'implari;

g) nomoddiy aktivlarni xarid qilish munosabati bilan to'lanadigan soliqlar va yig'implar summolari (agar ular qoplanmasa);

d) nomoddiy aktivlarni xarid qilish bilan bog'liq axborot va maslahat xizmatlari uchun to'langan summalar;

ye) nomoddiy aktivlar vositachilar orqali xarid qilinganda ularga to'lanadigan haqlar;

j) nomoddiy aktivlarni yetkazib berish (yaratish) riskini sug'urtalash bo'yicha xarajatlar;

z) aktivdan maqsadga ko'ra foydalanish uchun uni yaroqli holatga keltirish bilan bevosita bog'liq boshqa xarajatlar.

Xarid qilingan nomoddiy aktivlarga haq to'lash bilan bog'liq xarajatlar (akkreditiv ochish bo'yicha xarajatlar,

o'tkazmalar uchun bankning vositachilik haqi, nomoddiy aktivlarni chet el valyutasiga xarid qilishda valyuta konvertasiyasi bo'yicha vositachilik haqi va bankning boshqa xizmatlari), xarid qilish bo'yicha shartnomalarni tayyorlash va ro'yxatdan o'tkazish bilan bog'liq xarajatlar hamda aktivlarni xarid qilish bilan bevosita bog'liq bo'lmagan boshqa xarajatlar nomoddiy aktivlarning boshlang'ich qiymatiga kiritilmaydi, balki ular sodir bo'lgan hisobot davrida xarajatlar sifatida tan olinishi kerak.

Agar shartnoma shartlarida to'lovni kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash nazarda tutilgan bo'lsa, sotib olingan nomoddiy aktivlarga haq to'lash chog'ida haqiqiy xarajatlar buxgalteriya hisobiga dastlab tan olingan kreditorlik qarzi summasi bo'yicha qabul qilinadi.

Kreditdan foydalanganlik uchun foizlarni to'lashga doir xarajatlar qarz kapitali hisobidan to'liq yoki qisman sotib olingan nomoddiy aktivlarning boshlang'ich qiymatiga kiritilmaydi.

15. Korxonaning o'zi tomonidan yaratilgan (ishlab chiqilgan) nomoddiy aktivlarning boshlang'ich qiymati ilmiy tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga haqiqiy xarajatlar summasi sifatida aniqlanadi. Ilmiy tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga xarajatlar tarkibi O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan 1998 yil 3 dekabrda 64-son bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobining milliy standarti ([11-sonli BHMS](#)) «Ilmiy tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalariga xarajatlar»ga (ro'yxat raqami 581, 1998 yil 28 dekabr, Normativ hujjatlar axborotnomasi, 1999 y., 6-son) muvofiq belgilanadi.

Nomoddiy aktivlarni ishlab chiqish davrida ularni ishlab chiqish uchun olingan kredit bo'yicha hisoblangan foizlar ishlab chiqilgan nomoddiy aktivlarning boshlang'ich qiymatiga kiritiladi.

16. Chet el valyutasida xarid qilingan nomoddiy aktivlarning boshlang'ich qiymati mazkur BHMSning [14-bandida](#) nazarda tutilgan tegishli xarajatlarni hisobga olgan holda, sotib olish sanasidagi chet el valyutasidagi summalarni O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki kursi bo'yicha qayta hisoblash yo'li bilan so'mda belgilanadi.

17. Korxona ustav kapitaliga ulush hisobiga olingan nomoddiy aktivlarning boshlang'ich qiymati, agarda O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarida boshqa tartib nazarda tutilmagan bo'lsa, korxona ta'sischilari (ishtirokchilari) tomonidan kelishilgan ularning puldagi bahosi asosida tan olinadi.

18. Korxona tomonidan boshqa shaxslardan tekinga (hadya shartnomasi bo'yicha) va davlat subsidiyasi hisobiga olingan nomoddiy aktivlarning boshlang'ich qiymati mazkur BHMSning [14-bandida](#) nazarda tutilgan xarajatlarni hisobga olgan holda, agarda joriy qiymat ushbu turdagi nomoddiy aktivlar uchun faol bozorni hisobga olgan holda belgilangan bo'lsa, ishonchli hisoblangan joriy qiymat bo'yicha aniqlanadi. Ushbu turdagi nomoddiy aktivlar uchun faol bozor mavjud bo'lmagan taqdirda, ularning boshlang'ich qiymati nominal qiymat bo'yicha yoki agarda nomoddiy aktivni foydalanishga yaroqli holatga keltirish bilan bog'liq haqiqiy xarajatlar mavjud bo'lsa, ularning summasi bo'yicha aniqlanadi.

19. Qonun hujjatlarida belgilangan tartibda xuddi shunday nomoddiy aktivga ayirboshlash yo‘li bilan olingan nomoddiy aktivning boshlang‘ich qiymati berilgan nomoddiy aktivning qoldiq qiymatiga teng.

Nomoddiy aktiv qo‘shimcha to‘lov bilan ayirboshlangan holatlarda xuddi shunday nomoddiy aktivga almashtirish yo‘li bilan xarid qilingan nomoddiy aktivning boshlang‘ich qiymati berilgan nomoddiy aktivning ayirboshlanish chog‘ida o‘tkazilgan (olingan) pul mablag‘lari yoki ularning ekvivalentlari summasiga oshirilgan (kamaytirilgan) qoldiq qiymatiga teng.

20. Qonun hujjatlarida belgilangan tartibda xuddi shunday bo‘lmagan nomoddiy aktivga ayirboshlash yo‘li bilan olingan nomoddiy aktivning boshlang‘ich qiymati berilgan nomoddiy aktivning joriy qiymatiga teng.

Nomoddiy aktiv qo‘shimcha to‘lov bilan ayirboshlangan holatlarda xuddi shunday bo‘lmagan nomoddiy aktivga almashtirish yo‘li bilan xarid qilingan nomoddiy aktivning boshlang‘ich qiymati berilgan nomoddiy aktivning ayirboshlanish chog‘ida o‘tkazilgan (olingan) pul mablag‘lari yoki ularning ekvivalentlari summasiga oshirilgan (kamaytirilgan) joriy qiymatiga teng.

21. Qonun hujjatlarida belgilangan tartibda majburiyatlarni (to‘lovni) pul ko‘rinishida bo‘lmagan mablag‘lar bilan bajarish nazarda tutiladigan shartnomalar bo‘yicha olingan nomoddiy aktivlarning boshlang‘ich qiymati deb korxona tomonidan berilgan yoki berilishi lozim bo‘lgan qimmatliklarning joriy qiymati tan olinadi. Korxona tomonidan berilgan yoki beriladigan mavjud qimmatliklarning joriy qiymati korxonaning taqqoslash

sharti bilan shunga o'xshash mavjud qimmatliklar joriy qiymatini belgilaydigan narxlardan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Korxona tomonidan berilgan yoki beriladigan mavjud qimmatliklarning joriy qiymatini belgilash imkoniyati mavjud bo'lmagan hollarda, majburiyatlarni (to'lovni) pul ko'rinishida bo'lmagan mablag'lar bilan bajarish nazarda tutiladigan shartnomalar bo'yicha korxona tomonidan olingan nomoddiy aktivlarning qiymati shunga o'xshash nomoddiy aktivlarning taqqoslash sharti bilan sotib olinadigan joriy qiymatidan kelib chiqqan holda belgilanadi.

22. Bitta umumiy summada xarid qilingan nomoddiy aktivlarning har birining boshlang'ich qiymati ushbu summani alohida nomoddiy aktivning joriy qiymatiga mutanosib ravishda taqsimlash bilan belgilanadi.

22-1. Mazkur BHMSning [14-bandida](#) nazarda tutilgan xarajatlar amalga oshirilgan taqdirda, korxona tomonidan nomoddiy aktivlar ob'yektlari ustav kapitaliga hissa hisobiga, tekin yoki ayirboshlash asosida qabul qilinganda nomoddiy aktivning tannarxi ushbu xarajatlar summasiga oshadi.

23. Nomoddiy aktivlarning buxgalteriya hisobiga qabul qilingan boshlang'ich qiymati O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarida va mazkur BHMSda belgilangan holatlardan tashqari hollarda o'zgartirilmaydi.

24. Nomoddiy aktiv dastlab tan olingandan so'ng moliyaviy hisobotda jamg'arilgan amortizasiya ayrilgan holda boshlang'ich qiymat (qoldiq qiymat) bo'yicha yoki qayta baholangan qiymat (mumkin bo'lgan muqobil usul) bo'yicha aks ettiriladi.

Nomoddiy aktivni dastlab tan olingandan so'ng moliyaviy hisobotda aks ettirishda qo'llanadigan usul majburiy tartibda korxonaning hisob siyosatida ko'rsatilishi kerak.